

YENİ SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ

Ayşe Mentiş TAŞ*

ÖZET

Bu araştırmanın amacı ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin yeni sosyal bilgiler öğretim programı esas alınarak hazırlanmış yeni sosyal bilgiler ders kitaplarına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Konya il merkezinde bulunan 153 ilköğretim okulunun % 50'sini oluşturan 76 ilköğretim okulunda görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada veri toplamak için araştırmacı tarafından geliştirilen öğretmen anketi kullanılmıştır. Ankette yer alan maddelerin faktör yapısı faktör analizi ile güvenilirlikleri Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı ile incelenmiştir. Öğretmen görüşlerini belirlemede madde bazında frekans ve yüzde kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre öğretmenler yeni sosyal bilgiler ders kitabını tasarım, görsel düzen, fiziksel yapı, dil ve anlatım bakımından olumlu olarak değerlendiren içerik bakımından kısmen olumlu olarak değerlendirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Ders Kitabı, Sosyal Bilgiler, Öğretmen

ABSTRACT

The aim of this research is to designate the opinions of the 4th and 5th Class teachers of the Primary Schools related to the new social sciences course books which have been prepared based on the new social science education program. The 4th and 5th Class teachers, who are working in the 76 Primary schools which consist the 50% out of 153 Primary Schools of the Konya province, constitute the sampling of the research. The teacher survey which is developed by the researchers to collect data is used in the research. The factor structure of the items taking place in the survey and their reliability have been studied with the interior consistency coefficient of Cronbach Alpha. Frequency and percent has been used in item basis in the designation of the teachers' opinions. According to the findings of the research, the teachers have evaluated the new social sciences course book to be partly positive with respect to the content while evaluating them to be positive with respect to design, visual order, physical structure, language and exposition.

Keywords: Course book, Social Sciences, Teacher

GİRİŞ

Eğitim, doğumdan ölüme kadar yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bu süreç okullarda planlı ve programlı olarak yürütülür. Öğrencilere eğitim programları aracılığı ile yaşantılar kazandırılmaya çalışılır. Bu nedenle öğrencilere kazandırılacak yaşantıların etkin ve verimli olabilmesi ancak iyi bir eğitim programı ile mümkündür.

Bir eğitim programının dört ögesi vardır: hedef, içerik, öğretme ve öğrenme süreci, değerlendirme. Eğitim programının başarılı olabilmesi bu dört ögenin de birbiri ile uyum içinde olmasına, hiçbirinin ihmal edilmemesine bağlıdır. Programın içerik ögesi bir eğitim programında ne öğretileceği sorusuna yanıt verir. "İçerik, olguların ve olayların, ezberlenmek üzere ansiklopedik anlamda

* Yrd. Doç. Dr. , Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi

bir araya getirilmesi değil, tersine yaşama etkinliklerinin etkin bir çabayla öğrenci için sınıflandırılmasıdır. Böyle bir sınıflandırmada içeriğin; öğrencinin gelişim ve öğrenme düzeyine uygunluğu, bilimsel doğruluğu ve mantıksal düzeni önem taşır”(Varış, 1991. Aktaran:Kaya, 2005, s. 81). Program içeriğinin öğrencilere aktarımında ders kitaplarının çok büyük bir rolü vardır.

“Ders kitabı, bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyalidir” (Demirel ve Kırış, 2005, s. 9).

Güneş’e (2002, s. 5) göre de “ders kitabı; öğretim programları doğrultusunda hazırlanan, belirli düzeydeki öğrenciler için yazılan ve öğrenim amacı ile kullanılan, öğrenmeyi ve anımsamayı kolaylaştıran, kolaydan zora uzanan, sistemli ilerleme ve gelişme sunan teknik bir kitap” olarak tanımlanmıştır.

“Bir kitabın ders kitabı olarak nitelendirilmesi, ilgili dersin programıyla örtüştüğü anlamına gelmektedir. Dolayısıyla programın hedef ve davranışlarının gerektirdiği strateji, yöntem ve teknikleri uygulamaya uygun bir araç demektir. Bu açıdan bakıldığında, ders kitabı bir çok aracın işlevini yerine getirme durumunda olan bir araçtır” (Kılıç ve Seven, 2003, s. 19).

“Ders kitaplarının kullanılmasının birinci nedeni, programa uygun olarak hazırlanan bir organizasyondan oluşmasıdır. Ders kitapları milli eğitimin eğitim programına uygun olarak hazırlanmıştır. İkinci neden, bir öğretim materyali olarak kitabın kullanılmasıdır” (Nelson, 1992, s. 152, Aktaran: Yanpar, 2005, s. 113). “Birçok öğretmenin bir ders kitabı seçmesinin ve kullanmasının üçüncü nedeni rahatlığıdır. Takiplendirmesi, ödevlendirmesi vs kolaydır. Başka bir neden de öğrenci değerlendirmesinin amaçlanmasıdır. Çünkü bir ders kitabı bilginin özünü sağlar ve merkezi bilgi toplanmasını sağlar” (Yanpar, 2005, s. 14).

Öğretme-öğrenme sürecinde önemli bir yer tutan ders kitaplarından gerektiği gibi yararlanabilmek için hazırlanma aşamasında bazı özelliklerin dikkate alınması gerekir. Öncelikle ders kitapları öğretim programına paralel olarak hazırlanmalıdır. Ayrıca görsel düzen, tasarım, fiziksel yapı, içerik, dil ve anlatım gibi özellikler göz önünde bulundurulmalıdır. Ders kitabı seçerken ise, ders kitabının Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından onaylanmış olmasına dikkat edilmelidir.

Eğitimde kaliteyi artırmak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığımız tarafından son birkaç yıldır yürütülen ilköğretim programlarını yenileme çalışmaları tamamlanmış ve 2005-2006 öğretim yılında uygulamaya konmuştur. Her bir derse ilişkin olarak hazırlanan yeni öğretim programı ile birlikte yeni ders kitapları da hazırlanmıştır. Yeni ders kitapları;ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı olmak üzere üç takım olarak hazırlanmıştır. İlköğretim okulları ilk kademedeki okutulan yeni ders kitapları yeni öğretim programları esas alınarak hazırlanmıştır. Hazırlanan yeni ders kitaplarının her birinin değerlendirilmesinin eğitim ve öğretim faaliyetlerinin etkili ve verimli bir şekilde yapılmasına katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Bu nedenle bu araştırmada ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin yeni sosyal bilgiler öğretim programı

Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi

esas alınarak hazırlanan Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından basılmış yeni sosyal bilgiler ders kitaplarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesine çalışılmıştır.

AMAÇ

Araştırmanın genel amacı, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin MEB tarafından basılmış ve 2005-2006 öğretim yılında ilköğretim okullarına ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı olmak üzere üç takım halinde dağıtılmış olan yeni sosyal bilgiler ders kitaplarından sadece ders kitabına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1-İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin yeni sosyal bilgiler ders kitaplarının;

a) Tasarım, Görsel Düzen ve Fiziksel Yapı özelliklerine ilişkin görüşleri nelerdir?

b) İçerik özelliklerine ilişkin görüşleri nelerdir?

c) Dil ve Anlatım özelliklerine ilişkin görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni 2005-2006 öğretim yılında Konya il merkezindeki 153 ilköğretim okulunda görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenleridir. Ancak araştırmada tüm evrene ulaşma gücünü dikkate alınarak “küme örnekleme” yapılmıştır (Gökçe, 1992, 140). Araştırmanın evrenini oluşturan Konya il merkezindeki ilköğretim okullarının % 50’sinde görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin araştırmanın örneklem kümesini oluşturmasına karar verilmiştir. Bu nedenle Konya il merkezinde bulunan 153 ilköğretim okulunun % 50’sini oluşturan 76 ilköğretim okulunda 4. ve 5. sınıf öğretmeni olarak görev yapan 321 sınıf öğretmeni araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. 76 ilköğretim okulu tesadüfi (random) olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Aracı ve Uygulama

Araştırmada öğretmenlerin görüşlerini almak için araştırmacı tarafından geliştirilen öğretmen anketi kullanılmıştır. Anketin geliştirilme aşamasında önce literatür taranmış, ders kitaplarını incelemede kullanılan kriterler belirlenmiştir. Buna göre anket maddeleri “Tasarım, görsel düzen, fiziksel yapı”, “İçerik”, “Dil ve anlatım” boyutlarında oluşturulmuştur. Hazırlanan anket Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünde “Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi” dersini veren bir öğretim görevlisi tarafından incelenmiş, önerileri dikkate alınarak değişiklikler yapılmıştır. Anket üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde “Tasarım, görsel düzen, fiziksel yapı” boyutunun, ikinci bölümde “İçerik” boyutunun ve üçüncü bölümde “Dil ve anlatım” boyutunun değerlendirilmesine ilişkin maddelere yer verilmiştir. Anketin cevaplanmasında “Tamamen Katılıyorum”, “Kısmen Katılıyorum” ve “Hiç Katılmıyorum” şeklinde 3’lü likert tipi derecelendirme kullanılmıştır.

Ayşe Mentiş TAŞ

Anketin güvenilirliğini sağlamak için ön uygulama yapılmıştır. Örneklem dışında kalan 15 ilköğretim okulunda görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmeni 49 öğretmene anket uygulanmıştır. Toplam 53 maddeden oluşan ankette yer alan her bir boyut için ayrı ayrı faktör analizi ve madde analizi yapılmıştır. Ankette yer alan maddelerin faktör yapısı faktör analizi ile güvenilirlikleri Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı ile incelenmiştir. Faktör yük değerleri ve madde toplam korelasyonları .40 ve üzerinde olan ifadeler ankete alınmıştır. Sadece faktör yük değeri .40'ın altında olan bir ifade dışarıda bırakılmıştır. Anket üç boyutta 52 ifadeden oluşmuştur. Tasarım, görsel düzen ve fiziksel yapı boyutuna ilişkin güvenilirlik katsayısı .92, içerik boyutuna ilişkin güvenilirlik katsayısı .91, dil ve anlatım boyutuna ilişkin güvenilirlik katsayısı ise .92'dir. Son şekli verilen anket Konya il merkezinde bulunan 76 ilköğretim okulunda görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmeni olan 321 öğretmene uygulanmıştır. Eksik doldurulan 9 anket değerlendirme dışı bırakılmıştır. Araştırmada 312 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizi SPSS 10.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. İlköğretim 4. ve 5. sınıflarda okutulan yeni sosyal bilgiler ders kitaplarına ilişkin üç boyutta (tasarım, görsel düzen, fiziksel yapı; içerik; dil ve anlatım) yapılandırılan öğretmen görüşlerini belirlemede madde bazında frekans (n) ve yüzde (%) kullanılmıştır.

Araştırmanın boyutlarına ilişkin ifadelerin madde toplam korelasyonları ve boyutlara ilişkin Cronbach Alpha değerleri Çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1. Boyutlarda Yer Alan Maddeler, Madde Toplam Korelasyonları ve Cronbach Alpha Değerleri

Boyutlar	Maddeler	Madde Toplam Korelasyonları	Faktör Yükü	Maddeler	Madde Toplam Korelasyonları	Faktör Yükü	Alpha
Tasarım	M1	.63	.68	M11	.73	.77	.92
Görsel	M2	.52	.58	M12	.62	.67	
Düzen	M3	.55	.60	M13	.75	.79	
Fiziksel	M4	.63	.68	M14	.61	.66	
Yapı	M5	.52	.56	M15	.62	.57	
	M6	.58	.64	M16	.52	.67	
	M7	.52	.55	M17	.67	.71	
	M8	.72	.77	M18	.51	.55	
	M9	.59	.64	M19	.56	.59	
	M10	.67	.71				

Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi

İçerik	M20	.43	.48	M35	.57	.64	.91	
	M21	.42	.47	M36	.55	.62		
	M22	.43	.47	M37	.62	.68		
	M23	.52	.57	M38	.58	.65		
	M24	.41	.46	M39	.43	.47		
	M25	.44	.48	M40	.60	.68		
	M26	.58	.65	M41	.44	.51		
	M27	.54	.61	M42	.41	.46		
	M28	.56	.63	M43	.54	.61		
	M29	.44	.48	M44	.36	.39		
	M30	.67	.73	M45	.43	.48		
	M31	.46	.54					Açıklan
	M32	.62	.69					Varyans
	M33	.55	.63					% 43
M34	.62	.69						
Dil ve Anlatım	M46	.62	.71				.92	
	M47	.58	.67					
	M48	.64	.73					
	M49	.65	.77					
	M50	.72	.75					Açıklan
	M51	.47	.55					Varyans
	M52	.53	.61					% 64
	M53	.65	.76					

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde çizelge 2, çizelge 3 ve çizelge 4'te öğretmenlerin tasarım, görsel düzen ve fiziksel yapı, içerik, dil ve anlatım boyutlarına ilişkin görüşlerini yansıtan bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Çizelge 2. Öğretmenlerin Tasarım, Görsel Düzen ve Fiziksel Yapı İle İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tasarım-Görsel Düzen-Fiziksel Yapı	Tamamen Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Hiç Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%
	1- Kitabın kapak tasarımı dersin içeriğine uygundur.	127	40,7	154	49,4	31
2- Kitabın boyutu öğrencilerin gelişim seviyesine uygundur.	182	58,3	104	33,3	26	8,3
3- Kitapta kullanılan renkler ilgi çekicidir.	193	61,9	95	30,4	24	7,7
4- Kitapta kullanılan resimler gözün kolaylıkla algılayabileceği şekilde hazırlanmıştır.	189	60,6	97	31,1	26	8,3
5- Kitabın sayfalarında kullanılan öğeler birbirleriyle bütünlük oluşturmaktadır.	127	40,7	157	50,3	28	9,0
6- Kitaptaki resim, grafik, şekil ve tablolar öğrencinin gelişim seviyesine uygundur.	139	44,6	139	44,6	34	10,9
7- Kitaptaki resim, grafik, şekil ve tablolar sayfaya uygun yerleştirilmiştir.	143	45,8	139	44,6	30	9,6
8- Kitaptaki resim, grafik, şekil ve tabloların altında açıklamalara yer verilmiştir.	174	55,8	103	33,0	35	11,2
9- Kitapta kullanılan yazı puntosu öğrenci seviyesine uygundur.	243	77,9	59	18,9	10	3,2
10- Kitaptaki yazının baskısı;açık, net ve anlaşılardır.	227	72,8	68	21,8	17	5,4
11- Kitapta kullanılan başlık ve dipnotlar normal yazılardan ayırt edilebilecek koyulukta ve farklı yazı karakteri ile yazılmıştır.	190	60,9	101	32,4	21	6,7
12- Kitaptaki başlıklar dikkat çekici ve anlaşılardır.	146	46,8	137	43,9	29	9,3
13-Kitapta kullanılan kağıt ve karton kalitelidir.	163	52,2	122	39,1	27	8,7
14- Kitabın cildi oldukça dayanıklıdır.	89	28,5	129	41,3	94	30,1
15- Kitabın ön kapağında kullanılan okul türü , sınıfı, basım yeri ve yazarlar açıkça yazılmıştır.	222	71,2	72	23,1	18	5,8
16- Kitabın ön kapağı ilgi çekicidir.	104	33,3	167	53,5	41	13,1
17- Kitabın iç kapağı dış kapakla uyumludur ve gerekli bilgiler vardır.	133	42,6	156	50,0	23	7,4
18- Sözlük kitapta yer alan yeni kavramların hepsini kapsamaktadır.	83	26,6	169	54,2	60	19,2
19- Kaynakça bölümü yeterlidir.	110	35,3	161	51,6	41	13,1

Tasarım, görsel düzen ve fiziksel yapı boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde bu boyutta yer alan 19 maddenin 11'ine (2, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15) tamamen katılıyorum şeklinde cevap veren öğretmenlerin oranı fazladır. Öğretmenler "Kitabın boyutu öğrencilerin gelişim seviyesine

Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi

uygundur” maddesine % 58, 3, “Kitapta kullanılan renkler ilgi çekicidir” maddesine % 61, 9, “Kitapta kullanılan resimler gözün kolaylıkla algılayabileceği şekilde hazırlanmıştır” maddesine % 60, 6, “Kitaptaki resim, grafik, şekil ve tablolar sayfaya uygun yerleştirilmiştir” maddesine % 45, 8, “Kitaptaki resim, grafik, şekil ve tabloların altında açıklamalara yer verilmiştir” maddesine % 55, 8, “Kitapta kullanılan yazı puntosu öğrenci seviyesine uygundur” maddesine % 77, 9, “Kitaptaki yazının baskısı;açık, net ve anlaşılrdır” maddesine % 72, 8, “Kitapta kullanılan başlık ve dipnotlar normal yazılardan ayırt edilebilecek koyulukta ve farklı yazı karakteri ile yazılmıştır” maddesine % 60, 9, “Kitaptaki başlıklar dikkat çekici ve anlaşılrdır” maddesine % 46, 8, “Kitapta kullanılan kağıt ve karton kalitelidir” maddesine % 52, 2, “Kitabın ön kapağında kullanılan okul türü, sınıfı, basım yeri ve yazarlar açıkça yazılmıştır” maddesine % 71, 2 oranında tamamen katıldıklarını belirtmişlerdir.

6. maddeye “Kitaptaki resim, grafik, şekil ve tablolar öğrencinin gelişim seviyesine uygundur” maddesine eşit oranda katılıyorum ve kısmen katılıyorum şeklinde görüş bildirmişlerdir. Geriye kalan 7 maddeye (1, 5, 14, 16, 17, 18, 19) ise kısmen katılıyorum diyen öğretmenlerin oranı daha fazladır. Öğretmenler “Kitabın kapak tasarımı dersin içeriğine uygundur” maddesine % 49, 5, ”Kitabın ön kapağı ilgi çekicidir” maddesine % 53, 5, ”Kitabın ön kapağı dış kapakla uyumludur ve gerekli bilgiler vardır” maddesine % 50, 0, ”Kitabın cildi oldukça dayanıklıdır” maddesine % 41, 3, oranında kısmen katılıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Bu bulgulara göre öğretmenlerin genel olarak yeni sosyal bilgiler ders kitaplarının tasarım, görsel düzen ve fiziksel yapısına ilişkin görüşlerinin olumlu olduğu söylenebilir. Ancak özellikle kitabın dış kapak tasarımı ve cildine yönelik çok olumlu düşüncelere sahip olmadıkları da ifade edilebilir.

Çizelge 3. Öğretmenlerin İçerik İle İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular

İçerik	Tamamen Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Hiç Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%
20-İçerik sosyal bilgiler programına göre düzenlenmiştir.	149	47,8	135	43,3	28	9,0
21-Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinlerin konmasına özen gösterilmiştir	122	39,1	146	46,8	44	14,1
22-Kitap içerik olarak öğrencinin ilgisini çekebilecek niteliktedir.	101	32,4	165	52,9	46	14,7
23-Kullanılan kavramlar sınıf düzeyine uygundur.	121	38,8	149	47,8	42	13,4
24-Kullanılan dil sınıf düzeyine uygundur.	137	43,9	152	48,7	23	7,4
25-Kitapta yer alan okuma parçaları işlenen konuyla tutarlıdır.	178	57,1	106	34,0	28	9,0
26- Konuların işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları, ilgi, yetenek ve gereksinimleri dikkate alınmıştır	112	35,9	167	53,5	33	10,6
27- Konular, öğrencinin bilgi, beceri ve değer gelişimine katkıda bulunacak şekilde düzenlenmiştir.	103	33,0	161	51,6	48	15,4
28- Konular öğrencilerin problem çözme ve karar verme yeteneğini geliştirecek niteliktedir.	107	34,3	145	46,5	60	19,2
29- Konularda güncel yaşamdan yeterince örnek verilmiştir.	142	45,5	141	45,2	29	9,3
30- İçerikte yer alan tarihi olgular ve kültürel miras somutlaştırılarak verilmiştir.	116	37,2	148	47,4	48	15,4
31- İçerikte yer alan coğrafya konuları öğrenci yaş düzeyine uygundur.	143	45,8	133	42,6	36	11,5
32- Konular birbirinin devamı olacak şekilde düzenlenmiştir.	124	39,7	142	45,5	46	14,7
33- Konular öğrenciyi araştırmaya sevk edecek şekilde ele alınmıştır.	137	43,9	147	47,1	28	9,0
34- Konular öğrencileri bağımsız ve yaratıcı düşünmeye sevk edecek şekilde işlenmiştir.	114	36,5	158	50,6	40	12,8
35- Konuların işlenişi ile diğer sözel dersler arasında bağlantı kurulabilmektedir.	139	44,6	134	42,9	39	12,5

Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi

36- Konuların işlenişinde yapılabilecek etkinliklerle ilgili bilgi sunulmuştur.	166	53,2	118	37,8	28	9,0
37- Kitapta öğrencilerin konular ile ilgili daha ayrıntılı bilgi alabilecekleri gerekli kaynaklar belirtmiştir.	103	33,0	151	48,4	58	18,6
38- Kitapta temel ekonomik kavramlara yer verilmiştir.	125	40,1	149	47,8	38	12,2
39- Konular günceldir ve hayata uygulanabilir niteliktedir.	156	50,0	130	41,7	26	8,3
40- Konular geçmiş ile günümüz arasında bağlantı kurmaya yardımcı niteliktedir.	116	37,2	148	47,4	48	15,4
41- Kitapta kurumlar,gruplar ve bireyler arasındaki ilişkilere yer verilmiştir.	135	43,3	149	47,8	28	9,0
42- Kitapta demokratik bir toplumda iyi vatandaşlığı geliştirecek niteliklere yer verilmiştir.	149	47,8	135	43,3	28	9,0
43- Kitapta farklı kültürlerin, gelenek, görenek ve değerlerin anlaşılmasını sağlayan konulara yer verilmiştir.	132	42,3	138	44,2	42	13,5
44- Kitapta öğrencinin çevreye duyarlılığını artıracak konulara yer verilmiştir.	145	46,5	145	46,5	22	7,0

İçerik boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde bu boyutta yer alan 25 maddenin 8'ine (20, 25, 29, 31, 35, 36, 39, 42) tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Öğretmenler “İçerik sosyal bilgiler programına göre düzenlenmiştir” maddesine % 47, 8, “Kitapta yer alan okuma parçaları işlenen konuyla tutarlıdır” maddesine % 57, 1, “Konularda güncel yaşamdan yeterince örnek verilmiştir” maddesine % 45, 5, “İçerikte yer alan coğrafya konuları öğrenci yaş düzeyine uygundur” maddesine % 45, 8, “Konuların işleniş ile diğer sözel dersler arasında bağlantı kurulabilmektedir” maddesine % 44, 6, “Konuların işlenişinde yapılabilecek etkinliklerle ilgili bilgi sunulmuştur” maddesine % 53, 2, “Konular günceldir ve hayata uygulanabilir niteliktedir” maddesine % 50, 0, “Kitapta demokratik bir toplumda iyi vatandaşlığı geliştirecek niteliklere yer verilmiştir” maddesine % 47, 8 oranında tamamen katıldıklarını belirtmişlerdir.

Sadece 44. maddeye “Kitapta öğrencinin çevreye duyarlılığını artıracak konulara yer verilmiştir” maddesine tamamen ve kısmen katılıyorum diyenlerin oranı eşittir. Geriye kalan 16 maddeye ise öğretmenler kısmen katılıyorum

Ayşe Mentiş TAŞ

şeklinde cevap vermişlerdir. 25 maddeden 16'sına kısmen katılıyorum diyenlerin oranının fazla olması öğretmenlerin yeni sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik boyutunu kısmen olumlu buldukları şeklinde yorumlanabilir. Cevaplar incelendiğinde öğretmenlerin "Kitap içerik olarak öğrencinin ilgisini çekebilecek niteliktedir" maddesine % 52, 9, "Konuların işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları, ilgi, yetenek ve gereksinimleri dikkate alınmıştır" maddesine % 53, 5, "Konular öğrencinin bilgi, beceri ve değer gelişimine katkıda bulunacak şekilde düzenlenmiştir" maddesine % 51, 6, "Konular öğrencileri bağımsız ve yaratıcı düşünmeye sevk edecek şekilde işlenmiştir" maddesine % 50, 6 oranında kısmen katıldıklarını belirtmeleri dikkati çekmektedir. Bu maddelere öğretmenlerin yarısından fazlası kısmen katılıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Buna göre öğretmenlerin kitabın içeriğinin düzenleniş şekline yönelik çok olumlu düşüncelere sahip olmadıkları söylenebilir.

Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi

Çizelge 4. Öğretmenlerin Dil ve Anlatım İle İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular

Dil ve Anlatım	Tamamen Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Hiç Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%
	45- Ders kitabının akıcı ve anlaşılır bir dili vardır	139	44,6	143	45,8	30
46- Konu anlatımında noktalama ve yazım kurallarına uyulmuştur.	197	63,1	98	31,4	17	5,4
47- Konu anlatımında kullanılan sözcükler öğrenci seviyesine uygundur.	160	51,3	133	42,6	19	6,1
48- Cümle uzunlukları öğrenci seviyesine uygundur.	160	51,3	121	38,8	31	9,9
49 -Cümle yapıları öğrenci seviyesine uygundur.	154	49,4	136	43,6	22	7,0
50- Konu anlatımında paragraflar arasında bağlantılar açık şekilde kurulmuştur.	142	45,5	146	46,8	24	7,7
51 -Konular betimleme,açıklama ve öyküleme anlatım şekilleri kullanılarak yazılmıştır.	155	49,7	128	41,0	29	9,3
52- Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiştir.	178	57,1	104	33,3	30	9,6

Dil ve anlatım boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde bu boyutta yer alan 8 maddenin 6'sına (46,47,48,49,51,52) tamamen katılıyorum diyen öğretmenlerin oranı fazladır.Öğretmenler “Konu anlatımında noktalama ve yazım kurallarına uyulmuştur” maddesine % 63,1 , “Konu anlatımında kullanılan sözcükler öğrenci seviyesine uygundur” maddesine % 51,3, “Cümle uzunlukları öğrenci seviyesine uygundur” maddesine % 51,3, “Cümle yapıları öğrenci seviyesine uygundur” maddesine % 49,4, “Konular betimleme,açıklama ve öyküleme anlatım şekilleri kullanılarak yazılmıştır” maddesine % 49,7, “Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiştir” maddesine % 57,1 oranında tamamen katıldıklarını belirtmişlerdir.”Ders kitabının akıcı ve anlaşılır bir dili vardır” ve “Konu anlatımında paragraflar arasında bağlantılar açık şekilde kurulmuştur” maddelerine daha çok kısmen katıldıklarını belirtmişlerdir.Bu bulgulara göre öğretmenlerin genel olarak yeni sosyal bilgiler ders kitaplarının dil ve anlatım boyutuna ilişkin görüşlerinin olumlu olduğu ancak kitabın dilinin biraz daha akıcı ve anlaşılır olmasını istedikleri söylenebilir

SONUÇ ve TARTIŞMA

İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğretmenleri yeni sosyal bilgiler öğretim programına göre hazırlanmış MEB tarafından basılmış yeni sosyal bilgiler ders kitaplarını tasarım,görsel düzen ve fiziksel yapı bakımından genel olarak olumlu olarak değerlendirmişlerdir.Bu boyutta yer alan maddelerden 11'ine tamamen katılıyorum şeklinde cevap veren öğretmenlerin oranı fazladır.7 maddeye ise kısmen katılıyorum şeklinde görüş belirtmişlerdir.1 maddeye ise tamamen ve kısmen katılıyorum diyenlerin oranı eşittir.Öğretmenlerin kısmen katılıyorum dedikleri maddeler incelendiğinde özellikle kitabın dış kapak tasarımı ve cildine yönelik çok olumlu düşüncelere sahip olmadıkları düşünülebilir.Oysa “Etkili bir grafik tasarıma sahip olan ders kitabının başta güdüleyici özelliği olmak üzere,tüm özelliklerinin,öğrenci başarısını artırması ve öğrencinin derse yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilemesi beklenir” (İnceoğlu, 1993,s.15 ,Aktaran: Alpan, B.,G, 2004, s.198).Diğer bir yandan “Bir ders kitabını kullanacak kişiler öncelikle öğrencilerdir.Bu sebeple kitabın gerek ön kapağındaki resim gerekse içerisindeki resimler konuyla ilgili olmalı,öğrencilerin ilgisini çekmeli,konuyu öğrenmelerine teşvik edici olmalı ve öğrenci yaratıcılığını geliştirmesi amaçlanmalıdır” (Küçükahmet, 2003, s.72).Şu halde ders kitaplarının dış kapak tasarımları ve ciltlerinin sağlam olması öğrenciye dersi ve kitabı sevdirmesi bakımından oldukça önemlidir.

Öğretmenler içerik boyutunu ise genel olarak kısmen olumlu olarak değerlendirmişlerdir.İçerik boyutunda yer alan 25 maddeden sadece 8'ine tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermişlerdir.16 maddeye ise kısmen katılıyorum şeklinde cevap vermişlerdir.1 maddeye ise tamamen ve kısmen katılıyorum diyenlerin oranı eşittir.Öğretmenlerin kısmen katılıyorum dedikleri maddeler incelendiğinde kitabın içeriğinin düzenlenmesine yönelik çok olumlu düşüncelere sahip olmadıkları söylenebilir.Ancak “ders kitaplarının seçiminde birinci özellik içeriktir.İçerik hazırlanırken de hedef kitlenin özellikleri dikkate alınarak hazırlanmalıdır”(Vural,2004,s.119).Morrison,Ross ve Kemp (2004) “içeriğin sıralanmasını,içeriğin amaçların en verimli biçimde gerçekleşmesini sağlayacak dizilişle düzenlenmesi olarak tanımlamaktadırlar”(Aktaran, Coşkun, 2007, s.84).Ayrıca öğrenci merkezli yetişek desenlerinde öğrenciyi başat değer olarak ele alma anlayışında öğrenme alanındaki gelişmelerle birlikte içerik amaç olma işlevini yitirmiş ve öğrenciyi hedeflere götürücü bir araç olarak değerlendirilmeye başlanmıştır.Öğrenme ve öğretme yaşantılarının,bir başka deyişle eğitim durumlarının içine çekilen içerik,artık bir öğretim aracı,içerik düzenlemeye ilişkin görüşlerse öğretim stratejisi olarak düşünülüp tartışılmaktadır” (Bilen ,2002, s.31).Buna göre içeriğin düzenlenmesi ve sunuluş şekli ile programın amaçlarının gerçekleşmesi arasında doğrudan bir ilişkinin söz konusu olduğu söylenebilir.

Dil ve anlatım boyutunu ise öğretmenler genel olarak olumlu olarak değerlendirmişlerdir.Bu boyutta yer alan 8 maddenin 6'sına tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermişlerdir.2 maddeye ise kısmen katılıyorum şeklinde cevap vermişlerdir.Öğretmenlerin kısmen katılıyorum dedikleri maddeler incelendiğinde ders kitaplarının dilinin biraz daha akıcı ve anlaşılır

Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi

olmasını istedikleri söylenebilir. ”Ders kitaplarında kullanılacak dil, metinlerde akıcılık, sade, anlaşılır, öğrencilerin bildiği ve kullandığı kavramlardan oluşan kısa ve öz bir Türkçe olmalıdır. Öğrencilerin öğrenme ve gelişim basamakları dikkate alınarak seviyelerine uygun dil ve ifadeler kullanılmalıdır”(Tertemiz, Ercan ve Kayabaşı, 2001, s.21). Şu halde öğrencinin ders kitabını etkili ve verimli bir şekilde kullanmasında kitabın dil ve anlatım özellikleri de oldukça önemlidir.

Sonuç olarak öğretmenler MEB tarafından basılmış 2005-2006 öğretim yılında ilköğretim okullarına dağıtılmış yeni sosyal bilgiler ders kitaplarını genel olarak tasarım,görsel düzen, fiziksel yapı,dil ve anlatım bakımından olumlu olarak değerlendirirken içerik bakımından kısmen olumlu olarak değerlendirmişlerdir.Öğretmenlerin üç boyuta ilişkin görüşlerinin tamamı dikkate alındığında,MEB Yayınları olan Sosyal Bilgiler ders kitaplarının dış kapak tasarımına ve cilt yapımına,içerik düzenlemesine,akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılmasına daha fazla özen gösterilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Alpan, B.G. (2004). Ders Kitaplarındaki Grafik Tasarımın Öğrenci Başarısına ve Derse İlişkin Tutumlarına Etkisi.Eğitim Bilimleri ve Uygulama. cilt3, sayı 6, s.193-209.
- Bilen,M. (2002).Plandan Uygulamaya Öğretim.Ankara: Anı Yayıncılık.
- Coşkun,K.M. (2007).İçeriğin Öğretim İçin Düzenlenmesi.Doğanay, A. (Ed) Öğretim İlke ve Yöntemleri (s.84-127).Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel,Ö. ve Kıroğlu,K. (2005).Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi.Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Gökçe,B. (1992).Sosyal Bilimlerde Araştırma.Ankara: Savaş Yayınları.
- Güneş,F. (2002).Ders Kitaplarının İncelenmesi.Ankara: Ocak Yayınları.
- İnceoğlu,M. (1993).Tutum,Algı ve İletişim.Ankara: V Yayınları.
- Kaya,Z. (2005).Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme.Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kılıç,A. ve Seven,S. (2003).Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi.Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Küçükahmet, L. (2003).Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu.Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Morrison, G.R, Ross, S.M, Kemp, J.E. (2004). Designing Effective Instruction, USA: John Willey & Sons Inc.
- Nelson,Murry R (1992).Children and Social Studies.Harcourt Brace Jovanovich Collage Publishers.
- Varış, F. (1991).”Program Geliştirmeye Sistematik Yaklaşım” Eğitim Bilimlerinde Çağdaş Gelişmeler, (Ed: Ayhan Hakan).Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 144.
- Vural, B. (2004).Eğitim-Öğretimde Teknoloji ve Materyal Kullanımı.İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Yanpar,T. (2005).Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme.Ankara: Anı Yayıncılık.

Ayşe Mentiş TAŞ

Tertemiz,N., Ercan,L., Kayabaşı,Y. (2001). Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi. Küçükahmet, L. (Ed). Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu. (s.1-31). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.